

Asya'da Jeopolitik Türbülansa Doğru: Çin-Rusya İlişkileri Ne Kadar Derinleşebilir?

Dr. Hüseyin KORKMAZ

20. yüzyılın en karmaşık ve spekülasyona açık ilişkilerinden birisi de Çin-Rusya ilişkileridir. Geçmişte birçok defa sorun yaşayan iki ülke günümüzde “eşi benzeri görülmemiş” bir ortaklığı inşa etmeye çalışmakta. Neden eşi benzeri görülmemiş diyorum çünkü iki ülkenin devlet başkanı da Çin-Rusya ilişkilerinin düzeyini tanımlarken bu ifadeyi kullanıyor.

Çin ve Rusya, ABD'nin domine ettiği küresel liberal düzene karşı, içerisinde stratejik manevraları da barındıran bir yaklaşım çerçevesinde anlaşmış gibi görünüyor.

İki ülkenin Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) ve Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi kurumsal çabalarını dikkatli bir analize tabi tutmak elzem.

Ayrıca 2017 yılında Baltık Denizi'nde yapılan donanma tatbikatı ve Rusya'nın Çin'e S-400 füze sistemleri ile SU-35 savaş uçağı satması gibi gelişmeler ilişkilerin hangi boyutlarda olduğunu görmek açısından önemli.

Çok kutupluluk temelinde beliren ortaklık

Diğer yandan 2018 yılında gerçekleştirilen Vostok 2018 isimli askeri tatbikat ise yüz binlerce asker katıldığı bir gövde gösterisine dönüştü.

İki ülke aynı zamanda bölgesel bir rekabet içerisinde. Toplam ticaret hacimleri 100 milyar doları aşmış durumda. Bununla beraber söz konusu ülkeler, Pekin'in iddialı Kuşak ve Yol Girişimi ile Moskova liderliğindeki Avrasya Ekonomik Birliği arasında stratejik bir uyum arıyor.

Hem Çin hem de Rusya tarafından gelen yeni bir küresel düzen çağrısı ve çok kutupluluğa yönelen eğilim özellikle son birkaç senedir dikkat çekmeye başladı.

Çin ve Rusya'nın bu adı konulmamış ittifakına karşı ABD tarafında kesif bir alarmizmin belirdiğini söylemek mümkün. Öyle ki ABD'nin eski başkanlarından Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı Brzezinski olası bir Çin-Rusya ittifakı için “Hiçbir şey ABD'nin ulusal çıkarları için böyle bir sonuçtan daha tehlikeli olamaz” cümlesini kurmuştu.

Hatta ABD Ulusal İstihbarat Direktörü Dan Coats da benzer uyarılarda bulunarak Çin-Rusya yakınlaşmasının ortaya koyduğu belirsizliğin altını çizmişti. Dolayısıyla ABD cenahında Çin-Rusya yakınlaşmasına yönelik ciddi bir endişenin belirdiğini söyleyebiliriz.

Çin-Rusya arasındaki sorunlar yönetilebilir

Bu arada Çin ve Rusya arasındaki ilişkiler de tamamen sorunsuz değil. İki ülke arasında Rusya'nın Hindistan'a yaptığı silah satışları ve yine Rusya tarafından Çin'e verilmesi planlanan S400 teslimatında yaşanan sorunlar gerginliği artırsa da bunun yönetilebilir olduğu görülüyor.

Çin, ABD ile girdiği total rekabette Rusya gibi bir gücü yanına çekmesinin gerektiğinin farkında. Bu stratejik bir hamle. Bu nedenle bölgesel açıdan ortaya çıkan sorunların maliyetlerini şimdilik karşılıyor.

Bu nedenle var olan sorunları yönetilebilir bir düzeyde tutuyor.

Öte yandan Rusya da bölgesel ve ekonomik açıdan Çin ile yapacağı ortaklığın getirisinin farkında. Hindistan ile olan ilişkisini de benzer bir açıdan değerlendiren Rusya bu noktada taktiksel davranıyor.

Rusya'nın Hindistan'a silah satışlarını bu kapsamda değerlendirmek gerekiyor.

Rusya'nın Hindistan'a yaptığı silah satışlarında 2005 yılının zirve olduğunu ve o tarihten bu yana grafiğin aşağı yönlü olduğunu da belirtmek gerekiyor. Şu anda Çin Rusya ilişkilerini en çok etkileyecek konu S400 teslimatı. Resmi açıklama ise pandemi nedeniyle ertelendiği yönünde.

Jeopolitik türbülans ve stratejik ortaklığın yeni mimarisi

Ancak bazı uzmanlar Rusya'nın Çin-Hindistan sınırında yaşanan çatışma nedeni ile Çin'e üstü kapalı bir şekilde yanıt verdiğini düşünüyor. Bir de Hindistan'ın Rusya'yı Hint Pasifik grubuna katma çabaları var ki belki de en önemli hususlardan birisi de bu.

Rusya, Çin karşıtlığı ile bilinen Hint Pasifik grubuna katılır mı zor. Pompeo her ne kadar bunun mümkün olduğunu düşünse de Rusya'nın, ABD'nin koordine ettiği bir gruba dâhil olması düşük bir olasılık gibi görünüyor.

Sonuç olarak Çin ve Rusya arasında tarihsel çerçevede siyasi ve jeopolitik husumetlerin olduğu malum olsa da küresel konjonktür bu tarihsel durumun yönetilebilir olduğunu gösteriyor.

Xi ve Putin döneminde ortaya çıkan bulgular da bunu teyit ediyor.

Bu arada Pew Araştırma Merkezi'nin Mart 2020'de yaptığı bir ankete göre, Amerikalıların yüzde 62'si Çin'i ABD için bir tehdit olarak görürken, kabaca yüzde 56'sı Rusya için aynı şeyi düşünüyor. Yine aynı merkezin yaptığı bir ankete göre Rusların yüzde 71'i Çin'e olumlu bakıyor. Zaten ABD, yayınladığı ulusal güvenlik strateji belgesinde hem Çin'i hem de Rusya'yı "revizyonist güçler" olarak niteleyerek karşısına almıştı. Bunu da not etmek gerekiyor.

Fakat küresel rekabetin yoğunlaştığı şu günlerde uluslararası sistem içine girdiği bu organik kriz nedeniyle yeni bölgesel bunalımların kapısını aralayabilir mi sorusu önemli. Bölgesel bunalımlar aynı zamanda jeopolitik bir türbülansa neden olarak küresel etkileri olan sonuçlar doğurabilir.

Fakat bu noktada Çin ve Rusya ilişkilerinde küresel ölçekte gelişen değişkenlere odaklanmak önemli diye düşünüyorum.

Şunu da not etmek gerekli Çin ve Rusya yakın ve karşılıklı savunma yükümlülükleri anlamına gelen resmi bir ittifak aşamasına gelmeyeceklerdir.

Çünkü Çin ve Rusya'nın resmi müttefikler haline gelmesi gerekli değil, ancak yakın işbirliği içinde çalışmayı planlamaları daha olası bir durum.

Bu jeopolitik bir gerçeklik olarak kendisini artık daha fazla hissettiriyor.